

відповідної обробки.

Використання промислових відходів у технологічних процесах сприяє матеріальному стимулюванню підприємств. Останнім часом промисловим підприємствам необхідно проводити дослідження технологічних процесів, які вони використовують у відповідності до наступних цілей: провести часткову заміну первинної сировини; зменшити собівартість продукції, яка виготовляється; розширити сировинну базу народного господарства.

Все це сприяє збереженню і раціональному використанню природних ресурсів для вибору оптимальних організаційних та технологічних рішень.

Список використаних джерел

1. Улюкаєв С. Г. Використання вторинних ресурсів промисловими підприємствами / Соціально-економічні проблеми та перспективи розвитку підприємницької діяльності: [Монографія] – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд» – 2006 —с.173–182;
2. Закон України «Про відходи» від 05.03.98р. № 187/98–ВР;
3. Закон України «Про загальнодержавну програму поводження з токсичними відходами» від 14.09.2000р. № 1947–ПІ;
4. Постанову Верховної Ради від 05.03.98р. № 188/98 – ВР «Про основні напрями державної політики в області охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки»;
5. Постанову Кабінету Міністрів України «Про програму використання відходів виробництва і споживання на період до 2005 р.» від 28.06.97р.;
6. Дані державного комітету статистики України // Інтернет-ресурс: [Режим доступу] <http://www.nkrstat.gov.ua>.
7. Колотило Д.М. Системи технологій і економічна безпека виробництва / Колотило Д.М. – К.: КІНГ,1992 –218 с.

***Annotation.** In the article the basic indicators of waste and further treatment of them on the enterprises of Ukraine. Opened prospects for further use of waste. Are ways and ways of utilization of secondary resources of the industrial enterprises for the implementation of environmental innovations.*

***Key words:** waste, the main indicators of occurrence and waste management in enterprises, accommodation and the availability of waste in the region.*

УДК 631.10: 652

Василішин С. І., аспірант Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва, м. Харків

ОБОРОТНІ ЗАСОБИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ДЖЕРЕЛА ЇХ ФОРМУВАННЯ

Стаття присвячена теоретичному обґрунтуванню економічної сутності, джерел формування, нормування оборотних засобів підприємств з урахування специфіки сільськогосподарського виробництва.

***Ключові слова:** оборотні засоби, оборотний капітал, нормування, ефективність, оптимізація, фонди, активи.*

Постановка проблеми. Виробництво і реалізація якісної продукції та конкурентоспроможність будь-якого сільськогосподарського підприємства неможливе

без належного ресурсного забезпечення, однією із складових частин якого є оборотні засоби. При цьому політика формування та рівень ефективності використання оборотних засобів сприяють безперервності виробництва, зниженню собівартості продукції та підвищенню показників ліквідності, фінансової стійкості та рентабельності будь-якого сільськогосподарського підприємства. Врахування специфіки сільськогосподарського виробництва при формуванні і використанні оборотних засобів обумовлює актуальність теми, обраної для наукового дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема джерел формування та використання оборотних засобів знаходиться у полі зору вітчизняних та зарубіжних вчених–економістів. Зокрема, даним питанням присвячені праці В. Г. Андрійчука, М. Я. Дем'яненка, А. М. Поддєрьогіна, М. В. Кужельного, М. Д. Білика, В. В. Буряковського, М. Г. Чумаченка, С. В. Калабухової та багатьох інших. Проте, в даних працях не має єдиного підходу стосовно трактування поняття «оборотні засоби», не має чітко визначеної методики оптимізації та нормування обсягу оборотних активів, не до кінця врахована специфіка політики управління оборотними засобами на підприємствах аграрного сектору економіки.

Мета статті. Метою статті є обґрунтування економічної сутності оборотних засобів сільськогосподарських підприємств, розробка теоретичних положень пошуку джерел їх формування.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукових досліджень дає підстави зробити висновок про існування в науковій літературі термінів «оборотні активи», «оборотні кошти», «оборотний капітал» «оборотні засоби», які у більшості випадків обоюноються і означають одне й те ж. На нашу думку, у зв'язку із багатоплановістю категорії «оборотні засоби», її слід трактувати у трьох аспектах: бухгалтерському, фінансовому та економічному.

Бухгалтерський аспект визначення оборотних засобів визначений Положенням (Стандартом) бухгалтерського обліку 2 «Баланс», за яким «оборотні активи – це грошові кошти та їх еквіваленти, які не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації або споживання протягом операційного циклу, або протягом дванадцяти місяців з дати балансу» [1, с. 14]. Одна із найважливіших складових оборотних засобів, запаси, Положенням (Стандартом) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» визначається, як «активи, які: утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукції виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством» [1, с. 93].

Отже, оборотні активи – це не що інше, як бухгалтерське відображення оборотних засобів у фінансовій звітності підприємства (ф.2 «Баланс»), тому ці терміни є тотожними.

Фінансовий аспект передбачає оперування категорією «оборотні кошти». А. М. Поддєрьогін ототожнює терміни «оборотні кошти» і «оборотний капітал» і вважає, що це – «кошти, авансовані в оборотні виробничі фонди й у фонди обігу для забезпечення безперервності процесу виробництва, реалізації продукції та отримання прибутку» [2, с. 189].

Також існує багато думок стосовно виокремлення дефініції «оборотний капітал», зокрема М. Д. Білик, О. В. Павловська та Н. М. Притуляк зазначають: «оборотний капітал – сукупність майнових цінностей підприємства, що обслуговує господарський процес і повністю використовується протягом одного операційного

(виробничо– комерційного) циклу» [3, с. 132].

На нашу думку, категорія «оборотний капітал» відображає власні та залучені джерела формування оборотних засобів, а термін «оборотні засоби» характеризує вартість предметів праці та коштів в обороті і розрахунках. Отже, ці терміни є тождисними і відображають активну і пасивну сторони оборотних засобів сільсько-господарського підприємства.

На підтвердження економічного аспекту визначення оборотних засобів В. В. Буряковський та В. Я. Кармазін відзначають, що «оборотні засоби – це сукупність грошових коштів, авансованих для формування і використання оборотних виробничих фондів і фондів обігу, котрі забезпечують безперервність процесу виробництва і продажу продукції» [4, с. 122].

На нашу думку, найбільш доцільним є вживання терміну «оборотні засоби», оскільки з економічної точки зору матеріальною основою виробництва є засоби виробництва, які в залежності від способу перенесення вартості на готову продукцію поділяються на основні і оборотні. Саме із цього аспекту трактування категорії «оборотні засоби» необхідно відштовхуватись при розробці заходів стосовно формування та підвищення ефективності їх використання.

Одним із дискусійних моментів є включення до оборотних засобів сільсько-господарських підприємств добрив та поточних біологічних активів. Деякі автори пропонують відносити добрива до складу основних засобів, оскільки вони поліпшують якість головного засобу виробництва – земельні ділянки. Однак, на наш⁷ думку, на перш місце слід ставити факт їх витрачання та повного перенесення своєї натурально-речової форми на заново створений продукт, тому їх справедливо можна віднести до склад⁷ оборотних засобів. Стосовно молодняка тварин, то деякі вчені [5, с. 16–21] вважають більш доцільним відносити його до незавершеного виробництва. Ми погоджуємося із думкою В. П. Бечко: «тварини на вирощуванні та відгодівлі не ідентичні незавершеному виробництву, оскільки процес відгодівлі може бути перерваним в будь-який момент і тварини можуть бути реалізованими» [6, с. 101].

Окрім розробки заходів стосовно оптимізації обсягу та структури оборотних засобів, за умов ринкової економіки важливого значення набуває нормування їх величини. Нормування оборотних засобів – це процес обґрунтування раціональної величини оборотних засобів та їх структурного співвідношення з метою забезпечення безперервності виробничого процесу. При цьому, на сільськогосподарських підприємствах необхідно враховувати специфіку складу виробничих запасів (насіння, корми, засоби захисту рослин та тварин тощо), незавершеного виробництва (сезонні часові розриви), що має забезпечити достатність предметів праці, залишків виробництва та готової продукції, а також грошових коштів на рахунках та в розрахунках з дебіторами. При цьому, методика нормування має ґрунтуватися на принципах бюджетування, яке здійснюється на основі органічної єдності економічного аналізу, економіки, операційного і фінансового менеджменту та управлінського обліку.

Джерела формування оборотних засобів традиційно поділяють на власні (статутний капітал, прибуток, цільове фінансування) та залучені (короткострокові кредити та кредиторська заборгованість). Слід наголосити на тому, що в умовах кризової ситуації в економіці України, на підприємстві спостерігається гостра недостатність власних джерел формування мінімальної потреби в оборотних засобах. Це підвищує роль та вплив державної політики стосовно короткострокового кре-

дитування сільськогосподарських підприємств.

Висновки. Отже, оборотні засоби є відображенням предметів праці (обігових фондів) та коштів у розрахунках (фондів обігу), які повністю переносять свою вартість на готову продукцію за один операційний цикл.

В умовах ринкової економіки важливого значення набуває нормування розміру оборотних засобів, яке було розповсюджено за радянських часів та втратило свого значення із реформуванням економіки, при чому, актуальним є використання інструментів бюджетування.

Найреальнішим джерелом формування оборотних засобів сільськогосподарського підприємства є короткострокове кредитування, яке прискорює оборотність оборотних засобів, забезпечує безперервність виробництва та дозволяє вести розширене відтворення діяльності. Тому, питання удосконалення кредитних відносин між банками та сільськогосподарськими товаровиробниками мають стати пріоритетними на рівні державних органів управління.

Список використаних джерел

1. В. Кузнецов. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку – Х.: Фактор, 2009. – 416 с.
2. А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та ін. Фінанси підприємств: Підручник. – 5-те вид., перероб. та допов. – К.: КНЕУ, 2004. – 546 с.
3. М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька. Фінансовий аналіз: навч. посів. – К.: КНЕУ, 2005. – 592 с.
4. Буряковський В. В., Кармазін В. Я., Кламбет С. В. Фінанси підприємств: навч. пос.. – Д.: Пороги, 1998. – 122 с.
5. Демчук Л. А. Вплив розміщення оборотних засобів на фінансовий стан підприємства/ Л. А. Демчук//Економіка: проблеми теорії та практики: 36. наук.пр. – Дніпр.: ДНУ, 2000. – Вил. 59. –С. 16–21.
6. Бечко В. П. До питання щодо економічної сутності оборотних засобів/В. П. Бечко// Інноваційна економіка. – 2010. – № 4. – С. 98–102.

Annotation. Article is devoted to the theoretical basis of economic substance, the sources of formation, regulation of working capital of enterprises with regard to the specific agricultural production.

Key words: working capital, working capital, standardization, efficiency, optimization, funds, assets.

УДК 332.3:631

Горбатова Л.В., аспірантка Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва

ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА ІНТЕНСИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Здійснено аналіз ефективності та інтенсивності використання земель сільськогосподарськими підприємствами Харківської області в порівнянні з підприємствами України.

Ключові слова: ефективність використання земель, інтенсивність використання земель, сільськогосподарські підприємства, земельні ресурси.